

Milé paní učitelky, milí učitelé, vítajte na výstavě Jiří Sozanský: 1984 – rok Orwella. V těchto listech naleznete představení výstavy a samotného umělce, doplňující citáty i výňatky z románu 1984 spisovatele George Orwella a návrh činností, které můžete realizovat se studenty během návštěvy výstavy či ve škole. Přejeme vám inspirativní setkání s dílem Jiřího Sozanského.

Vaše lektorské oddělení Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze

Jiří Sozanský

1 O výstavě

V roce 1974 vyhořelý Veletržní palác přešel po mnoha peripetiích do správy Národní galerie s vizí vybudovat zde stálou expozici moderního a současného umění. Během projekční přípravy rekonstrukce (zadané ateliéru SIAL začleněného do Stavoprojektu Liberec) se roku 1984 do zničeného objektu náhodou dostal Jiří Sozanský, který právě dokončil své mimořádné environmentální projekty v Malé Pevnosti v Terezíně a v likvidovaném městě Most. Apokalypticky vyhlížející skelet ho zaujal natolik, že se rozhodl realizovat v tomto zneklidňujícím prostoru výtvarné instalace a performance inspirované románem Georga Orwella 1984. Projekt ovšem nemohl být ve své době ani dokončen, ani publikován.

Jiří Sozanský se k orwellovskému tématu opakovaně vracel v rámci svých dalších aktivit reflektujících totalitu, politické procesy padesátých let a všechny formy násilí. V posledních letech vytvořil sérii nových uměleckých děl inspirovaných jedinečným objektem Veletržního paláce v čase jeho totální devastace a představuje ji nyní v symbióze s fragmenty zachované dokumentace původního projektu z roku 1984. Projekt 1984 – rok Orwella *autor věnuje památce prof. Jiřího Kotalíka, někdejšího ředitele Národní galerie v Praze, který se významně zasloužil o znovuvzkříšení Veletržního paláce pro službu umění.*

Celá instalace, která je zároveň připomínkou 25. výročí sametové revoluce, představuje velkoformátové malby, plastiky, videa, interpretované fotografie a fotokoláže. Tato výstava, tedy interpretace Veletržního paláce (či jeho torza) představuje jakési výtvarné završení celého projektu věnovaného 40. výročí požáru Veletržního paláce.

*Fotodokumentace z akcí 1984
foto: Jaroslav Kučera, Jiří Putta 40 x 30 cm*

O autorovi

Sochař, malíř, grafik, tvůrce multimediálních projektů a environmentů, absolvent studia na Akademii výtvarných umění v Praze, člen SVU Mánes a SČUG Hollar Jiří Sozanský patří mezi ty umělce, jejichž dílo bezprostředně rezonuje pulsem doby, v níž žijí. Vstoupil na českou uměleckou scénu v polovině 70. let, v době vrcholící normalizace a tvůrčí nesvobody. Celou svou uměleckou tvorbou se angažoval proti všem formám násilí, zvláště a ideologického diktátu, pošlapávajícího lidská práva a důstojnost člověka.

Je znám jako nekonformní umělec a člověk vyhraněných názorů a postojů, vyjadřující se prostřednictvím rozsáhlých multimediálních projektů vázaných ke konkrétnímu místu. Svými aktivitami v neobvyklých místech a prostorách oživoval utlumenou výtvarnou scénu 70. let. Jeho akce promlouvaly ke svědomí normalizující se společnosti i za cenu nemalého osobního rizika. Zajímá ho člověk v mezních situacích, jeho niterné rozpoležení a vnější reakce směrem k lidské komunitě. Jeho obrazy, kresby, plastiky, objekty, instalace, environmenty i performance reagují na konkrétní prostředí a společenskou situaci v poloze nahlavého varovného mementa. Takové byly jeho akce v Terezíně, Mostě, Vysočanech či Veletržním paláci.

Jiří T. Kotalík

2 Vzdělávání

Náměty k činnosti v galerii a ve škole

Při návštěvě galerie

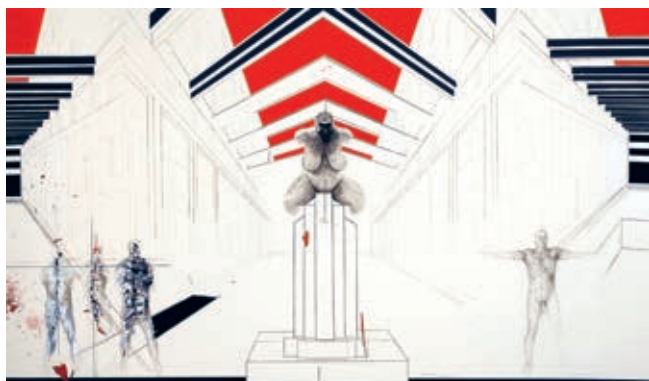
1) Představte studentům kontext a prostředí, ve kterém projekt vznikl – můžete čerpat z úvodního textu o výstavě a také z níže uvedených slov samotného umělce. Přečtěte si také několik úryvků z knihy George Orwella (nebo je nakopírované rozdejte mezi studenty k samostatné četbě). Diskutujte: *Jaké myšlenky studenty napadají po seznámení s texty? Jaké pocity v nich vyvolávají? Napadají je nějaké paralely k tématům, která řeší oni sami? Představte román 1984 těm, kteří ho případně neznají.*

2) Nechte studenty samostatně procházet expozicí. Vyzvěte je k tomu, aby zkoumali, kde se jejich pocity, které před chvílí identifikovali, nejvíce shodují s díly Jiřího Sozanského. Poté se jich ptejte: *Co na vás působí více, co méně? Jak byste Sozanského díla proměnili, aby pro vás byla ještě bližší pocitům, které ve vás texty vyvolávají?*

Můžete se studenty obejít ta díla, která odpovídala jejich pocitům z textů G. Orwella a získaným informacím nejvíce, diskutovat přímo před nimi.

3) Krátce analyzujte dnešní situaci: *Je dnes člověk svobodný? Jsme sledováni „velkým bratrem“? Kde pro každého z nás leží hranice mezi užitečným dohledem a špehováním (kamery v ulicích, na soukromých domech, automatické nahrávání telefonických rozhovorů, personalizace marketingu atd.)?*

Inspirací k diskusi vám může být výňatek z textu R. Druryho publikovaný níže. *Souhlasíte s Druryho tvrzeními?* (Tuto část lze realizovat až po návštěvě galerie, ve škole, v hodinách občanské výchovy.)

Pranyře 2014
kresba, tužka, akryl 140 x 240 cm

Ve škole

Vzdělávací oblast: Člověk a společnost

• rozvíjejte téma osobní svobody, jejího omezení v zájmu „většiny“ – využijte textu R. Druryho nebo pro diskusi vyhledejte na internetu možné odkazy věnující se problematice zneužití dat, v diskusi lze vyjít z těchto článků:

<http://www.advojka.cz/archiv/2013/15/co-delat-po-prism>

<http://nebezpečnakniha.blog.root.cz/2013/06/28/co-delat-po-prism-rfc/>

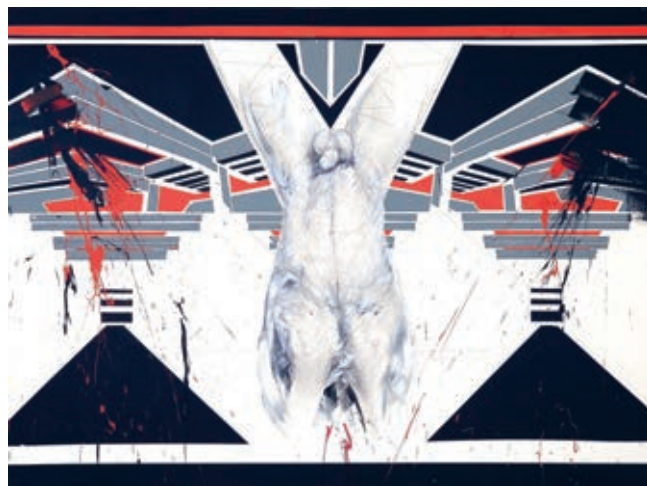
(rozsířená verze předchozího článku s řadou zajímavých odkazů v závěru)

<http://spomocnik.rvp.cz/clanek/18497/>

(zajímavé odkazy v textu týkající se googlu, Facebooku atd.)

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

• vyzvěte studenty, aby výtvarně rozvíjeli téma či atmosféru své oblíbené knihy, nabídněte jim širokou škálu klasických i nových médií

Z cyklu *Viselci* 2013 - 2014
kresba, akryl 160 x 240 cm

3 Doplnující informace

Citáty z knihy G. Orwella 1984

Strana si klade dvojí cíl: zmocnit se celého zemského povrchu a jednou provždy zcela znemožnit nezávislé uvažování. Vystávají tak dva velké problémy, které Strana usilovně řeší. Musí přijít na to, jak zjistit, co si druhý člověk myslí, proti jeho vůli, a za druhé na to, jak v pár vteřinách bez předchozího varování pozabít několik stovek milionů lidí.

A pokud všichni ostatní přijímali lež, kterou Strana vnucovala – pokud onu lež dokládaly všechny záznaky –, pak lež vstupovala do historie a stávala se pravdou. „Kdo ovládá minulost,“ znělo heslo Strany, „ovládá budoucnost: kdo ovládá přítomnost, ovládá minulost.“ A přece minulost, ačkoli se v podstatě změnit dala, nikdy nezměnili. To, co bylo pravda teď, bude pravda na věky věkoucí. Šlo to docela prostě. Člověku stačila nepřetržitá řada vítězství nad vlastní pamětí.

Nebylo by podstatné, kdyby vás rovnou sprovodili ze světa, s tím člověk počítal. Ale před smrtí (o takových věcech se nemluvilo, přestože se o nich všeobecně vědělo) se muselo odbyť ještě obvyklé doznání, které se neobešlo bez plazení se po zemi, dovolávání se milosti, praskání kostí, vyražených zubů a chumáčů zakrvácených vlasů. Proč to musel člověk protrpět, když to pokaždé dopadlo stejně? Proč se z vašeho života nedalo vypustit pár dnů či týdnů? Nikdo nikdy neunikl dopadení a nikdo se nikdy neubráníl doznání.

Nenašlo se už skoro dítě, ze kterého by se nestal postrach. Ale ze všeho nejhorší bylo, že prostřednictvím takových organizací jako Zvědové se z nich

systematicky vychovávali nezkrotní malí divoši, aniž to v nich probouzelo sebemenší chuť vzpírat se stranické disciplíně. Stranu i všechno, co s ní souviselo, naopak zbožňovali. Písně, průvody, prapory, túry, výcvik s maketami pušek, provolávání hesel, uctívání Velkého bratra – to všechno brali jako úžasnou hru. Veškerá jejich urputnost se obracela ven, proti nepřátelům Státu, proti cizincům, zrádcům, sabotérům, psychotům. Bylo už téměř normální, že se lidé starší třiceti let báli vlastních dětí.

Pravděpodobně se nevyrobily vůbec žádné boty. Ještě pravděpodobnější bylo, že nikdo ani netušil, kolik se jich vlastně vyrobilo, natož aby se o to staral. Vědělo se jen, že v každém čtvrtletí se na papíře produkuje astronomická kvanta bot, zatímco možná polovina obyvatel Oceánie nemá co na nohy. A tak to chodilo se zaznamenanými fakty všeho druhu, většího i menšího významu. Všechno se rozplývalo ve stínovém světě, ve kterém nakonec nebylo jisté ani samo datum.

Z textu Jiřího Sozanského v knize 1984 rok Orwella:

Na přelomu let 1983–84 začal v Praze kolovat jako samizdat Orwellův román 1984. Každému, kdo měl nějakou zkušenost s represivním aparátem totalitního režimu, byl obsah knihy okamžitě srozumitelný. Každý, kdo v této zemi žil, prošel nějakou dílčí zkušeností, která tvoří celek románu. Strach a úzkost byly běžnou součástí všedního dne. Strach z nejrůznějších postihů zajišťoval režimu účast většiny na rituálních oslavách a shromážděních, nařízených a organizovaných ideology komunistické strany.

Systematické zasahování do soukromí občanů, snaha stavět děti proti rodičům, lež vydávaná za pravdu, manipulace s psychikou občanů, to vše, co Orwell popisoval a bylo vydáváno za fikci, bylo opakovaně od roku 1948 naplněno v praxi.

Popraviště 2014
fotokoláž 50 x 130 cm

O Veletržním paláci:

Vyhořelá budova Veletržního paláce, uprostřed rušné komunikace, zvenku zahalená igelitovými celtami, bez známek jakéhokoli života, působila jako monstrózní memento, které svým způsobem zapadalo do obrazu doby. Mrtvých objektů nejasného určení bylo v té době v Praze víc.

Byl jsem fascinován. Ačkoliv budova (Veletržní palác) stála na křižovatce rušných ulic, uvnitř bylo naprosté ticho, přerývané pouze šumem křídel holubů, kterých zde žili stovky... Již v průběhu prohlídky jsem si uvědomil, že to je prostor zcela civilní, který ve své obnaženosti svým klimatem odpovídá mému psychickému vyladění a zároveň rezonuje s atmosférou doby. Napadlo mě, že bych právě zde mohl rozvinout své představy o práci s tělem v kontextu s environmentálními realizacemi...

Z textu Richarda Druryho v knize **1984 rok Orwella:**

V roce 2014, čtvrtstoletí po zániku totalitního komunismu v Evropě, se o Orwellově knize 1984 mluví jako o neméně relevantním varování před nebezpečným vývojem lidské společnosti. Místo studené války máme nekončící a všeobjímající pojem ekonomicky prospěšné „války proti teroru“; místo odposlechu telefonů

a čtení dopisů Státní bezpečnosti máme hromadné sledování mluvených a psaných komunikací automatizovanými sběrnými systémy, jejichž úspěšnost je do značné míry umožňována zaslepeně z povědním chováním uživatelů sociálních médií; místo cynicky ohebných (a kontradikcí znemožňujících) „pravd“, kterými normalizační režim skládal svůj vykonstruovaný svět, máme snadno doladovatelná „fakta“ Wikipedie a digitálně upravovatelné „skutečnosti“ zpravodajských agentur; místo jazykově primitivní a myšlenkově deformované stranické rétoriky máme elektronické nástroje, které upravují, dokonce dopisují naše věty, máme emaily a SMSky svádějící ke zkratkovitému vyjadřování a povrchním myšlenkovým pochodům. Někdejší cenzura nutící autory textů k promítání nepohodlných obsahů kódovaně „mezi řádky“ se nahradila — podle jejich odpůrců — další omezující šablonou zvanou politická korektnost plodící umělé, mnohdy úsměvně eufemistické obraty. Zato „obyčejní“ lidé dále žijí svými sny o výhře v loterii, svými estrádními zábavami a mýdlovými operkami. Ve světě zprostředkované elektronické komunikace je jazyk stále zjednodušovaný, a proto přestává být nosným základem náročnějšího myšlení. Čím více dnešní člověk spoléhá na mezilidské spojení „na dálku“, tím méně je schopný udržovat emocionální komplexitu vztahů v reálném osobním měřítku.

*Mater Mortis 2009
fotokoláž tuše akryl 80 x 130 cm*

4 Výběr z doprovodných programů

PROGRAMY PRO STUDENTY A DOSPĚLÉ

Komentované prohlídky a přednášky s odborníky

ST 12. 11. 2014 / 15.30

Komentovaná prohlídka výstavy s historikem Petrem Kourou a odborným lektorem Oldřichem Bystřickým.

Pro pedagogy s potvrzenou rezervací vstup zdarma.

SO 7. 2. 2015 / 16.00

Jiří Sozanský a Jiří T. Kotalík

setkání s umělcem a kurátorem výstavy

Cena komentované prohlídky: základní 80 Kč, snížená 50 Kč (zahrnuto vstupné a poplatek za odborný výklad) / Doba trvání: cca 60 min. / Místo setkání: pokladny v přízemí Veletržního paláce

Speciální programy

ST 12. 11. 2014 / 16.30

Karel Pecka: Bylo toho dost

Čtení z literárního díla spisovatele, disidenta a politického vězně Karla Pecky pořádané ve spolupráci s Literární akademií (IACP)

Cena: základní 80 Kč, snížená 50 Kč (zahrnuto vstupné a program) / Doba trvání: cca 60 min. / Místo setkání: výstava Jiřího Sozanského v mezaninu Veletržního paláce

PRO ŠKOLY A PEDAGOGY

Studijní materiály pro pedagogy

Představí vám umělce Jiřího Sozanského a nabídnou aktivity, které lze realizovat přímo na výstavě či po návštěvě výstavy ve škole.

K dispozici ke stažení zdarma od 12. 11. 2014

<http://www.ngprague.cz/cz/1085/sekce/studijni-materialy/>

Komentované prohlídky

Pro své žáky či studenty si můžete objednat komentované prohlídky výstavy, které lze v případě zájmu doplnit drobnou výtvarnou či jinou tvůrčí činností.

Cena: základní v češtině 600 Kč / 60 min. / 1 skupina (max. 25 osob); cizojazyčný výklad 1500 Kč / 60 min. / 1 skupina (max. 25 osob) / Rezervace: dva týdny předem

PROGRAMY PRO DĚTI

K výstavě je připraven rovněž

otevřený sobotní ateliér pro děti a rodiče

VARIACE PROSTORU (10. 1. 2015 od 14.00 do 16.30)

a otevřené výtvarné herny pro děti a rodiče

ČLOVĚČÍ ZÓNA (26. a 27. 11. 2014).

Více na níže uvedených kontaktech nebo na Facebooku: *Výtvarné dílny pro rodiny s dětmi v Národní galerii a Otevřená výtvarná herna.*

Další informace a rezervace na e-mail:

vzdelavani@ngprague.cz

tel.: 224 301 003

www.ngprague.cz

Změna programu vyhrazena.

*Viselec 2011 Fotokoláž,
akryl 80 x 130 cm*

*Den dvacátý sedmý 2010
akryl 180 x 230 cm*

5 Informace

Autor /

Jiří T. Kotalík

Odborný poradce /

Petr Koura

Architektonické řešení /

Pavel Kolíbal

Doprovodný program /

Lektorské oddělení Sbírký moderního a současného umění

Autorka studijních materiálů /

Lucie Štůlová Vobořilová

Místo konání /

Veletřní palác, mezanin, Dukelských hrdinů 47, Praha 7

Termín konání /

22. 10. 2014 – 8. 2. 2015

Vstupné /

základní: 110 Kč, snížené: 60 Kč
vstupné pro školní skupiny (bez programu):
20 Kč / 1 osoba
pedagogický doprovod (2 osoby) a děti do 6 let:
zdarma

Otevírací hodiny /

denně kromě pondělí od 10 do 18 hodin

Doprava /

tram 1, 8, 12, 14, 25, 26
– zastávka Strossmayerovo náměstí
metro C – stanice Vltavská

Informace o doprovodných programech /

Lektorské oddělení
Sbírka moderního a současného umění
tel.: 224 301 003
e-mail: vzdelavani@ngprague.cz, www.ngprague.cz

Informace o otevírací době a vstupném /

tel.: 224 301 122

Tyto a další studijní materiály jsou k dispozici ke stažení zdarma na

<http://www.ngprague.cz/cz/1085/sekce/studijni-materialy/>

*Skelet 2008
bronz, detail*

*Skelet Veletřního paláce po požáru
dokumentární fotografie*

NA PARTNERSTVÍ ZÁLEŽI

GENERÁLNÍ PARTNER
NÁRODNÍ GALERIE
V PRAZE

n

